

ISSN 2959-1953
ISSN 2959-1961
<https://osvita.eeipsy.org>
<https://doi.org/10.38014/osvita.2023.92.12>

ПОДЛІНЯЄВА О.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітніх та
інформаційних технологій,
КЗ Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
м. Суми, Україна

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

PODLINYAEVA O.O. Basic principles of organizing a safe information and educational environment. *The article discusses the basic principles of organizing a safe information and educational environment. In an era defined by technological progress and an increasingly interconnected world, the landscape of education has undergone profound changes. As classrooms move beyond traditional physical boundaries into the digital realm, the need for a safe educational environment and the development of digital literacy skills becomes paramount.*

Keywords: *a safe information and educational environment, digital literacy, digital technologies.*

ПОДЛІНЯЄВА О.О. Основні принципи організації безпечного інформаційно-освітнього середовища. *Стаття присвячена огляду основних принципів організації безпечного інформаційно-освітнього середовища закладу освіти. В епоху, яка визначається технологічним прогресом і все більш взаємопов'язаним світом, ландшафт освіти зазнав глибоких змін. Оскільки класні кімнати виходять за межі традиційних звичайних рамок у цифрову сферу, потреба в безпечному освітньому середовищі та розвитку навичок цифрової грамотності стає першорядною.*

Ключові слова: *інформаційно-освітнє середовище, цифрова грамотність, освіта, кібергігієна.*

Постановка проблеми. Освітні технології революціонізували наш спосіб навчання, подолавши географічні бар'єри та забезпечивши безпрецедентний доступ до інформації. Однак цей цифровий кордон несе з собою нові виклики, які педагоги, учні та батьки повинні долати разом. Забезпечення безпеч-

ного інформаційно-освітнього середовища в цьому динамічному просторі має вирішальне значення для цілісного розвитку учнів.

Безпечне інформаційно-освітнє середовище та формування цифрової грамотності учасників освітнього процесу – дві неодмінні складові сучасної освіти. Безпечне інформаційно-освітнє середовище – це середовище, де здобувачі освіти почуваються фізично, емоційно та психологічно безпечно під час навчання. Це місце, де вони відчують повагу, цінність і підтримку, де вони можуть ризикувати, ставити запитання та робити помилки.

Цифрова грамотність – це здатність ефективно та безпечно використовувати цифрові технології. Вона містить у собі здатність знаходити, оцінювати та використовувати інформацію з різних джерел; створювати та ділитися цифровим контентом; спілкуватися та співпрацювати онлайн; і вирішувати проблеми за допомогою цифрових інструментів. І безпечне освітнє середовище, і цифрова грамотність є важливими для підготовки учнів до успіху в 21 столітті. У сучасному світі для учасників освітнього процесу як ніколи важливо мати можливість навчатися та ефективно працювати в цифровому середовищі.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми інформаційно-освітнього середовища та дистанційного навчання були предметом розвідок багатьох науковців. Зокрема, проблемами теоретико-методологічних засад моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем займався науковець В. Биков; систему хмаро орієнтованих засобів навчання як елементів інформаційного освітньо-наукового середовища розглядали М. Рассовицька, А. Стрюк, М. Шишкіна; формування інформаційно-освітнього середовища ВНЗ – І. Захарова, Л. Панченко, В. Рахманов; сучасне інформаційно-освітнє середовище як чинник удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутнього викладача було в полі зору науковця Н. Гунько; моделі та засоби формування комплексного інформаційно-освітнього середовища навчального закладу розглядали А. Білощицький, П. Лізунов; теоретико-методологічні засади проектування дистанційних навчальних середовищ та розвивальний потенціал дистанційного навчання – М. Жалдак, Ю. Машбиць, М. Назар, М. Смульсон, Ю. Ільїна; дистанційне навчання у віртуальному університеті як спосіб доступу до якісної освіти – М. Кадемія, В. Уманець.

Мета статті – дослідження феномену інформаційно-освітнього середовища у закладах освіти, аналіз його організації в умовах дистанційного навчання та ефективності його використання.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи питання інформаційно-освітнього середовища, ми виявили, що не має однозначного тлумачення поняття, що вивчається. Автори розглядають означений феномен, спираючись на різні підходи, але вони не суперечать один одному.

Інформаційно-освітнє середовище включає у себе безліч інформаційних об'єктів і зв'язків між ними; засоби та технології для збирання, зберігання, передавання (трансляції), обробки, виробництва та поширення інформації, знань, засоби відтворення аудіовізуальної інформації; організаційно-правові структури, що підтримують інформаційні процеси.

Ефективність функціонування інформаційно-освітнього середовища в закладі освіти досягається тоді, коли відповідні технології навчання обґрунтовано і гармонійно інтегруються в освітній процес, збагачуючи педагогічні технології, полегшуючи рішення завдань управління, а досвід, знання, традиції, накопичені в системі освіти, поповнюють змістовний, загальнокультурний складник інформаційного простору. Резюмуючи вищесказане, ми дійшли висновку, що інформаційно-освітнє середовище – це поєднання новітніх інформаційних технологій та сучасних педагогічних здобутків, що повинно призвести до максимального ефекту відносно навчального процесу. Розглядають також і різні ролі інформаційно-освітнього середовища в освітньому процесі закладу освіти: інформаційно-освітнє середовище може бути засобом підтримки освітнього процесу або засобом для впровадження перенесеного навчання.

З метою створення надійної основи безпечного інформаційно-освітнього середовища в закладі освіти варто враховувати наступні складові:

1. Заходи кібербезпеки: Впровадження надійних заходів кібербезпеки є основою безпечного освітнього середовища. Навчальні заклади повинні інвестувати в передові технології для захисту конфіденційних даних від потенційних загроз. Це включає безпечні процеси автентифікації, протоколи шифрування та регулярні перевірки безпеки.

2. Етикет і поведінка в Інтернеті. Встановлення чітких правил поведінки в Інтернеті сприяє формуванню позитивної та шанобливої цифрової культури. Педагоги відіграють ключову роль у моделюванні належного онлайн-етикету, створюючи атмосферу, сприятливу для навчання та співпраці. Акцент на цифровому громадянстві дає студентам можливість відповідально орієнтуватися в онлайн-світі.

3. Захист конфіденційності: освітні платформи повинні дотримуватися суворих правил захисту даних, щоб захистити конфіденційність як студентів, так і викладачів. Навчання учасників щодо важливості захисту персональних даних і впровадження принципів конфіденційності за проектом забезпечує безпечне онлайн-середовище.

Розвиток цифрової грамотності. Цифрова грамотність – це не просто навички, це інструмент виживання в епоху інформації. Заклади освіти повинні активно інтегрувати цифрову грамотність у свої навчальні програми, надаючи здобувачам освіти знання та навички, необхідні для процвітання в цифровому середовищі. Це можна зробити, дотримуючись наступних кроків:

1. Інтеграція навчального плану: впровадження цифрової грамотності в різні предмети гарантує, що учні розвинули цілісне розуміння її застосування. Від розуміння алгоритмів до критичної оцінки онлайн-контенту комплексна навчальна програма сприяє всебічній цифровій грамотності.

2. Професійний розвиток: Оснащення педагогів інструментами та знаннями для орієнтування в цифровому світі є однаково важливим. Програми безперервного професійного розвитку допомагають освітянам бути в курсі останніх технологій і методологій навчання.

3. Розширення можливостей здобувачів освіти: інтерактивні семінари, які заохочують до практичного навчання, дають можливість стати активними учасниками цифрової освіти. Навчити здобувачів освіти визначати надійність джерел інформації, критично її оцінювати та відповідально використовувати цифрові інструменти - це є фундаментальними аспектами виховання цифрової грамотності.

4. Залучення батьків: формування цифрової грамотності є спільними зусиллями, які виходять за межі класу. Залучення батьків до розмови, надання ресурсів і заохочення єдиного підходу до цифрової безпеки забезпечує послідовне повідомлення про відповідальну поведінку в Інтернеті.

У динамічному ландшафті 21-го століття освіта зазнала надзвичайної трансформації, охопивши трансформаційну силу технологій. Оскільки цифрові інструменти все більше інтегруються в процес навчання, забезпечення безпечного та сприятливого освітнього середовища залишається першочерговим. Водночас розвиток цифрової грамотності серед усіх учасників освітнього процесу має вирішальне значення для орієнтування в складнощях цифрового світу.

Безпечне інформаційно-освітнє середовище є основою, на якій процвітає ефективне навчання. Це простір, де здобувачі освіти відчувають фізичну, емоційну та психологічну безпеку, що сприяє формуванню атмосфери довіри та поваги. У такому середовищі здобувачі освіти мають можливість досліджувати, експериментувати та брати участь у значущих інтелектуальних заняттях, не боячись засудження чи переслідувань.

Щоб створити подібне середовище в закладі освіти, педагоги повинні надавати пріоритет благополуччю своїх учнів. Це передбачає встановлення чітких і послідовних поведінкових очікувань, розвиток відкритих каналів спілкування та виховання позитивних стосунків між учасниками освітнього процесу. Сприяючи соціально-емоційному навчанню, здобувачі освіти розвивають стійкість і самосвідомість, необхідні для того, щоб долати труднощі життя як у класі, так і за його межами.

Використання потужності технологій: розвиток цифрової грамотності.
Цифрова грамотність, здатність орієнтуватися в цифровому світі з впевнені-

стю та компетентністю, стала важливою навичкою для успіху в сучасному світі. Вона охоплює низку компетенцій, у тому числі здатність відрізнати достовірну інформацію від дезінформації, ефективно спілкуватися в Інтернеті та відповідально створювати та ділитися цифровим вмістом.

Формування та розвиток у здобувачів освіти цифрової грамотності дає їм змогу стати поінформованими та відповідальними споживачами інформації, розвиваючи критичне мислення та навички вирішення проблем. Розвиваючи вільне володіння цифровими матеріалами, здобувачі освіти набувають впевненості, щоб брати участь у значущій взаємодії в Інтернеті, ефективно співпрацювати з однолітками та робити позитивний внесок у цифровий ландшафт.

Розширення можливостей учасників освітнього процесу: спільна відповідальність. Формування цифрової грамотності виходить за межі класу, охоплюючи всіх учасників освітнього процесу. Батьки, опікуни та вчителі відіграють ключову роль у спрямуванні здобувачів освіти до відповідальної та етичної поведінки в Інтернеті. Беручи участь у відкритих і чесних розмовах про цифрове громадянство, розвиваючи культуру спільної відповідальності та моделюючи відповідну поведінку в Інтернеті, дорослі можуть прищепити молоді цінності, необхідні для сумлінного орієнтування в цифровому світі.

Безпечне інформаційно-освітнє середовище та формування цифрової грамотності учасників освітнього процесу – дві неодмінні складові сучасної освіти. Безпечне інформаційно-освітнє середовище – це середовище, де здобувачі освіти почуваються фізично, емоційно та психологічно безпечно навчатися. Це місце, де вони відчують повагу, цінність і підтримку, де можуть ризикувати, ставити запитання та робити помилки.

Цифрова грамотність – це здатність ефективно та безпечно використовувати цифрові технології. Вона включає в себе здатність знаходити, оцінювати та використовувати інформацію з різних джерел; створювати та ділитися цифровим контентом; спілкуватися та співпрацювати онлайн; і вирішувати проблеми за допомогою цифрових інструментів.

І безпечне інформаційно-освітнє середовище, і цифрова грамотність є важливими для підготовки майбутніх випускників до успішної професійної самореалізації в 21 столітті. У сучасному світі для здобувачів освіти як ніколи важливо мати можливість навчатися та ефективно працювати в цифровому середовищі.

Є багато речей, які можна зробити, щоб створити безпечне інформаційно-освітнє середовище та сприяти розвитку цифрової грамотності. До них належать:

- забезпечення чітких і послідовних правил і очікувань щодо поведінки в цифровому світі. Це включає очікування щодо шанобливого

онлайн-спілкування та безпечних і етичних онлайн-практик.

- навчання про ризики та переваги використання цифрових технологій. Це включає навчання безпеці в Інтернеті, конфіденційності та захисту.
- надання здобувачам освіти можливості розвивати свої цифрові навички. Це передбачає надання доступу до цифрових технологій і навчання використанню цифрових інструментів.
- заохочення здобувачів освіти до використання цифрових технологій у навчанні. Це може включати використання цифрових інструментів для дослідження, спілкування та співпраці.

Здійснюючи ці кроки, педагоги можуть створити безпечне та сприятливе інформаційно-освітнє середовище, яке сприяє розвитку навичок цифрової грамотності. Це допоможе здобувачам освіти стати відповідальними цифровими громадянами, які готові досягти успіху в 21 столітті.

Ось кілька ключових міркувань і стратегій для досягнення цих цілей:

- заходи цифрової безпеки: застосуйте надійні заходи кібербезпеки, щоб захистити конфіденційні дані студентів і викладачів. Розкажіть учасникам про безпечні онлайн-практики, зокрема про важливість надійних паролів і уникнення спроб фішингу.
- онлайн-етикет і поведінка: встановіть чіткі правила спілкування та поведінки в Інтернеті. Сприяйте стриманій та інклюзивній взаємодії між учасниками освітнього процесу. Надайте ресурси про цифрове громадянство, щоб допомогти їм зрозуміти свої ролі та обов'язки в онлайн-середовищі.
- ініціативи проти булінгу: розробка та запровадження в закладі освіти політики боротьби з кіберзалякуванням. Заохочуйте культуру емпатії та підтримки серед учасників освітнього процесу, сприяючи функціонуванню безпечної та позитивної онлайн-спільноти.
- захист конфіденційності: підкресліть важливість конфіденційності та повідомте учасників освітнього процесу про ризики, пов'язані з обміном особистою інформацією в Інтернеті. Переконайтеся, що освітні платформи та інструменти відповідають нормам захисту даних.
- моніторинг і звітність: запровадження механізмів моніторингу для виявлення та усунення неадекватної поведінки. Встановіть чіткі канали звітності для учасників освітнього процесу, щоб повідомляти про проблеми або інциденти.
- формування цифрової грамотності: інтегруйте цифрову грамотність у навчальну програму з різних предметів. Розвивайте навички критичного мислення, щоб вміти оцінювати онлайн-інформацію та джерела.
- професійний розвиток: забезпечте постійне навчання для педагогів, щоб покращити їхні навички цифрової грамотності. Педагоги повинні

моделювати відповідальну цифрову поведінку та бути наставниками для учнів.

- участь батьків: залучіть батьків до обговорення цифрової грамотності та надайте ресурси, які допоможуть їм керувати онлайн-діяльністю своїх дітей. Співпрацюйте з батьками, щоб створити єдиний підхід до цифрової безпеки.
- інтерактивні засоби навчання: використовуйте інтерактивні інструменти та платформи, які сприяють практичному навчанню. Ініціюйте освітні проекти, які вимагають від здобувачів освіти відповідального та творчого використання цифрових інструментів.
- навички критичного оцінювання: навчіть здобувачів освіти, як критично оцінювати онлайн-контент на точність, упередженість і релевантність. Заохочуйте дискусії про вплив цифрових медіа на суспільство.
- адаптивність: розвивайте здатність до адаптації та готовність вивчати нові цифрові інструменти та технології в міру їх появи.

Поєднуючи ці стратегії, заклади освіти можуть створити безпечне та сприятливе інформаційно-освітнє середовище, озброївши учасників освітнього процесу основними навичками цифрової грамотності, необхідними в сучасному взаємопов'язаному світі. Постійна співпраця між педагогами, здобувачами освіти, батьками та адміністраторами закладів освіти є ключем до успіху цих ініціатив.

Висновки. Оскільки ми використовуємо можливості, які відкриває цифрова ера, відповідальність за створення безпечного освітнього середовища та розвиток навичок цифрової грамотності стає спільним зобов'язанням. Вирішуючи питання кібербезпеки, сприяючи позитивній поведінці в Інтернеті та інтегруючи цифрову грамотність у ядро освіти, ми можемо надати учасникам освітнього процесу можливість впевнено та компетентно орієнтуватися на цифровому кордоні. Роблячи це, ми закладаємо основу для майбутнього покоління, яке буде не лише технологічно досвідченим, але й відповідальним та етичним у своїй цифровій взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Навчальне середовище сучасних педагогічних систем URL: <https://lib.iitta.gov.ua/510/> (дата звернення - 07.02.24).
2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. К. : Атіка, 2008. 684 с.
3. Гаврилюк В.Ю. Створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища сучасного позашкільного навчального закладу : методичний посібник. Біла Церква : КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2016. 48 с.

4. Гуржій А. М. Електронні освітні ресурси як основа сучасного навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів. Інформаційні технології в освіті України : зб. наук. праць. Херсон : ХДУ, 2013. Вип. 15. С. 30–38.
5. Карташова Л.А. Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів: посібник. За наук. ред. Лузана П. Г. Київ: ІПТО НАПН, 2017. 124 с.
6. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища : монографія. За заг. ред. С.Г. Литвинової. К. : Компрінт, 2015. 163 с.
7. Організація навчальної діяльності у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі : [посібник] / Ю.О. Жук, О.М. Соколюк, Н.П. Дементієвська, О.П. Пінчук / за ред. Ю.О. Жука. К. : Педагогічна думка, 2012. 128 с.

Transliteration of References:

1. Bykov V. YU. Navchal'ne seredovyshche suchasnykh pedahohichnykh system URL: <https://lib.iitta.gov.ua/510/> .
2. Bykov V.YU. Modeli orhanizatsiynykh system vidkrytoyi osvity : monohrafiya. K. : Atika, 2008. 684s.
3. Havrylyuk V.YU. Stvorennya ta funktsionuvannya informatsiyno-osvitn'oho seredovyshcha suchasnoho pozashkil'noho navchal'noho zakladu : metodychnyy posibnyk. Bila Tserkva : KVNZ KOR «Akademiya neperervnoyi osvity», 2016. 48 s.
4. Hurzhiy A. M. Elektronni osviti resursy yak osnova suchasnoho navchal'noho seredovyshcha zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv. Informatsiyni tekhnolohiyi v osviti Ukrainy : zb. nauk. prats'. Kherson : KHDU, 2013. Vyp. 15. S. 30–38.
5. Kartashova L.A. Informatsiyno-osvitnye seredovyshche profesiyno-tekhnichnykh navchal'nykh zakladiv: posibnyk. Za nauk. red. Luzana P. H. Kyiv: IPTO NAPN, 2017. 124 s.
6. Modelyuvannya y intehtratsiya servisiv khmaro oriyentovanoho navchal'noho seredovyshcha : monohrafiya. Za zah. red. S.H. Lytvynovoyi. K. : Komprynt, 2015. 163 s.
7. Orhanizatsiya navchal'noyi diyal'nosti u komp'yuterno oriyentovanomu navchal'nomu seredovyshchi : [posibnyk] / YU.O. Zhuk, O.M. Sokolyuk, N.P. Dementiyevs'ka, O.P. Pinchuk / za red. YU.O. Zhuka. K. : Pedahohichna dumka, 2012. 128 s.

Отримано 7.02.2024
Рецензовано 12.02.2024
Допрацьовану версію отримано 20.02.2024
Прийнято до друку 27.02.2024

PODLINYAYEVA Oksana,

PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Educational and Information Technology, Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Sumy, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0009-3126>

E-mail: ks.varshavska@gmail.com

BASIC PRINCIPLES OF ORGANIZING A SAFE INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT

* публікація здійснена за рахунок спільного гранту СЄІП (Україна - Франція) та БФ «Освіта: майбутнє»